

Giorgio de Chirico:
Misterij in melanholija ulice,
olje na platnu, 1914
(s spleta)

V ciklu treh predavanj premišlujem o sencah z različnih zornih kotov: z mitološkega, religijskega, filozofskega, umetniškega in znanstvenega vidika. Senco opredelim v širšem pomenu kot podvojitev ali repliko neke forme, ki biva na neki drugi, praviloma »šibkejši« ali vsaj bolj zastrti ravni resničnosti. Sence pa niso vselej temne, lahko so tudi svetle, čeprav te običajno imenujemo drugače; niso zgolj sivo-črne spremljevalke predmetov ali teles, sence so tudi barviti, čutni odsevi idej, še več, so sledi drugih, neznanih svetov in pričevalke presežnih luči, vse tja do »najvišjega« Sonca. Premišljevanje o sencah, igrah svetlobe in teme, je obenem filozofski premislek o sami resničnosti in o »tistem onkraj«.

Prvo predavanje

O sencah idej

10. decembra 2013

Utčat (levi)
egipčansko oko
Meseca v Kazljah
(izklesal M. P.,
foto M. U.)

Platon je v čutnih stvareh, v predmetih in telesih, uzrl sence umskih, presežnih idej, kar je najlepše izrazil z znamenito prisposobo o votlini. Na tem predavanju pa bomo segli še dlje v zgodovino duha, k starim Egipčanom, pri katerih se je utemeljitelj filozofskega idealizma navdihoval – zlasti v njihovem silnem hrepenenju po nesmrtnosti, večnosti. Tuat je egipčanski svet senc, skozi katerega pluje čoln duše z mumijo umrlega k svetlobi jutra; bogovi, ki ta čoln spremljajo skozi noč, so božanske sence vzhajajočega Sonca, Ozirisa-Raja. V homerskem svetu senc, temačnem Hadu, kamor se spusti živi popotnik Odisej, pa ni tistega vélikega upanja, ki prežema egipčanski svet in se potem znova prebudi v grških misterijih, zlasti pri orfikih. Onstranske sence – *od daleč sence, od blizu duše* – so temne in svetle, tavajoče med smrtno pozabo in odrešilnim spominom.

Drugo predavanje

O sencah teles

17. decembra 2013

Luca Signorelli,
Vstajenje mrtvih
(detajl),
freska, ok. 1500,
Orvieto (foto M. U.)

V mistični teologiji Dionizija Areopagita so angeli sijoče sence neizrekljivega »božjega mraka«, obenem pa so serafi, kerubi, prestoli in tudi vsi nižji krilatci skrbno urejeni v nebeško hierarhijo, ki zrcali zemeljsko ureditev človeških moči in postav. V poznejšem, srednjeveškem krščanskem imaginariju se mistična »nepodobna podobnost« skoraj popolnoma umakne »analogiji bivajočega«: kakor je *tu*, tako je tudi *tam* – odrešeno ali pogubljeno v večnosti. Po vzponu skozi vice Danteja sprejme njegova svetla senca Beatrice ter ga popelje navzgor v raj, vse do vélike nebeške rože, kjer se vse sence, temne in svetle, razblinijo v brezmejnem siju božje Luči. Toda našo zemeljsko resničnost zagotavljajo očesu prav sence teles, o katerih je premišljeval Leonardo da Vinci v svoji meta-fizični umbrologiji. Sence teles postajajo predmet znanosti, poznavanja perspektive, čeprav Leonardo hkrati z geometrijsko optiko senc ohranja tudi spekulativno zamisel o »senčnih žarkih« ...

Tretje predavanje

O sencah svetov

20. januarja 2014

New York, pogled
z Empire State
Building
(foto M. U.)

Z novim vekom sence teles potiskajo v pozabo sence idej, saj ideje vse bolj postajajo zgolj človeške misli. Po drugi strani pa izza horizonta znanega sveta vznikajo dotlej neznane sence – in sicer *drugih* svetov. Ko Galilej z daljnogledom odkrije sence gorá na Luni, je to za znanost senzacija, za teologijo pa pohujšanje, saj je bila mlečno bela mesečina simbol Marijinega brezmadežnega devištva. Astronomi moderne dobe so s pomočjo temnih in svetlih senc premerili nebo, sodobni kvantni fizik David Deutsch pa govori tudi o »senčnih fotonih«, ki naj bi iz vzporednih vesolij, iz »multiverzuma«, usmerjali fotone v našem vesolju. Kvantno-kozmoška virtualna realnost se vsakdanje odraža v elektronskih sencah, presvetljenih »simulacijah in simulakrih«, o katerih beremo v delih Jeana Baudrillarda. »Bitka za realnost« se zaostčuje, znanost ji še skuša slediti, umetnost pa že od nekdanj vé, da ene same realnosti *ni* – če pa neka »najvišja resničnost« vendarle *jè*, močno presega človeško pamet. Sence ostajajo v igri, saj je tudi Tanizakijeva nostalgija zaradi njihovega nezadržnega bledenja obenem *Hvalnica senci*, njeni lepoti in minljivosti.

Senca M. U.
(fotografija,
avtoportret)

Dr. Marko Uršič (1951) je profesor logike, filozofije narave in renesančnih študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Med knjigami, ki jih je podpisal kot avtor, so tudi: *Matrice Logosa* (1987), *Romanje za Animo* (1988), *Gnostični eseji* (1994), zlasti pa tetralogija *Štirje časi*, filozofski pogovori in samogovori, ki od leta 2002 izhaja pri Cankarjevi založbi: *Iskanje poti* (Pomlad), *O renesančni lepoti* (Poletje, I. del), *Sedmerke* (Poletje, II. del), *Daljina bližina neba* (Jesen), zadnja s podnaslovom »Človek in kozmos«; sedaj piše Zimo, knjigo o sencah in luči. Objavil je vrsto filozofskih razprav in esejev ter je tudi soavtor knjige *Mind in Nature, from Science to Philosophy* (New York, 2012).

Naslov osebne spletne strani:
<http://www2.arnes.si/~mursic3/>

e-naslov:
marko.ursic@ff.uni-lj.si

10. in 17. decembra 2013
ter 20. januarja 2014
ob 19. uri

Dr. Marko Uršič

Filozofska fakulteta v Ljubljani

Tri predavanja

O sencah

Tri sence (foto M. U.)

 cankarjev dom

Štihoa dvorana
5, 3* EUR